

DE UITBARSTING VAN DEN VESUVIUS IN 1631.

Velen onzer lezers zullen zich nog wel het opstel: *De Vesuvius en zijne geschiedenis*, van dr. W. A. J. VAN GEUNS, geplaatst in den jaargang 1858, bl. 267, herinneren. Daarin wordt ook gewag gemaakt van de verschrikkelijke uitbarsting in 1631, zonder echter — gelijk de aard van dat opstel ook niet medebragt, — daaromtrent in uitvoerige bijzonderheden te treden. Wij twijfelen daarom niet, of de volgende, uit de bronnen geputte beschrijving dezer uitbarsting, die onlangs door den heer H. LE MON aan de Brusselsche Akademie werd medegedeeld, zal met belangstelling door hen gelezen worden. In het vroegere opstel van den heer VAN GEUNS zullen zij een paar figuren vinden, die tot opheldering der plaatselijke gesteldheid kunnen strekken. Hg.

Indien men de uitbarsting van het jaar 79 uitzondert, welke door PLINIUS den jongeren verhaald is, zoude men in zekeren zin kunnen zeggen, dat de geschiedenis van den Vesuvius voor de wetenschap eerst begint in 1631. In dit noodlottige jaar, waarin de pest Venetiaansch Lombardije verwoestte, stortte de vulkaan, na eene rust van drie eeuwen, al zijne woede uit over Campanië, met zulk een geweld, dat geene andere zijner uitbarstingen; zelfs niet die, waardoor Herkulanum vernield werd, daarmede kan vergeleken worden.

Het was dan in 1631. De Vesuvius had sedert meer dan driehonderd jaar geen teeken van leven gegeven dan hoogstens eenige zeer flauwe en zelfs door de geschiedenis niet voldoende gestaafde in 1500, terwijl in 1568 eenige ligte aardchokken in Campanië gevoeld waren. Doch deze verschijnsels staan niet noodwendig met uitbarstingen van eenen vuurspuwenden berg in verband, en zoo werd dan ook op het tijdstip, waarop wij ons thans verplaatsen, de Vesuvius algemeen gehouden voor een uitgebluschte vulkaan, en ter naauwernood bestond onder de bevolking eene overlevering van vroegere door hem aangerigte verwoestingen.

De vorige uitbarsting, welke dien naam verdiende, had plaats gegrepen in 1306. Zij is verhaald geworden door LEANDRO ALBERTI, in zijne beschrijving van Italië.

In het begin der 16de eeuw zag men op den bodem des kraters verscheidene holen, waaruit heete dampen opstegen. Volgens AMBROSIO LEONE DE NOLA, begaven zich zieken, die aan zekere kwalen leden, daarheen om eene zweetkuur te ondergaan. Maar in volgende jaren verdwenen ook deze dampen; de holen sloten zich, en de krater, die zoo dikwerf dood en verwoesting had gebragt, werd begroeid met gewassen.

Gedurende de jaren, die de groote uitbarsting van 1631 voorafgingen, hadden de eigenaars der gronden van den berg allengs den akkerbouw uitgebreid tot aan den grooten kegel. Geheel de vlakte of *atrio*, — eene thans dorre ruimte, gelegen tusschen den kegel en de bebouwde streek, — was toen bedekt met struiken en kleinere gewassen, waaronder vele geneeskrachtige planten. Zelfs de steile zijden van den kegel, ofschoon overigens naakt, vertoonden hier en daar, nabij haar onderende, eenige magere bremstruiken.

Het grondvlak des kegels had toen 6 Italiaansche mijlen, of iets meer dan 11000 ellen (ongeveer 2 uren gaans) in omtrek. Zijne hoogte boven de vlakte bedroeg 560 ellen en hij stak ongeveer 60 ellen boven de Monte-Somma uit, die gevormd was uit een overgebleven gedeelte van den wijden, ouden kratermond. Aan de spits des kegels bevond zich een krater van eene eenigzins elliptische gedaante, in de rigting van het noorden naar het zuiden, welker omtrek omstreeks 2000 ellen en welker diepte ongeveer 1500 ellen bedroeg. Maar hoogst vreemd was het schouwspel, dat zich aan den blik aanbod, wanneer men in de diepte van dien krater zag. Hij vertoonde zich als een uitgestrekt amphitheater, bedekt met eenen krachtigen plantengroei. Niet alleen groeiden daar vele kruidachtige gewassen, maar men zag overal groote boomen, eiken, ypen, linden, eschdoorns enz. Alleen dat gedeelte waar de zonnestralen nimmer doordrongen, was dor. Op den bodem bevond zich een kleine vlakte, die bezaaid was met vulkanische steenen. Daarheen voerde een zich kronkelend pad, waarlangs de herders hunne kudden geleidden; wilde zwijnen hadden daar hunne woonplaats, en de boeren gingen er heen om hout te kappen en kool te branden.

Toen in 1619 de geneesheer MAGLIOCCO den bodem des kraters bezocht, vond hij er drie bekkens; daarvan was het eerste vol warm en scherp smakend water; het tweede bevatte warm maar smaakloos water en het derde water, dat zeer zout was.

Reeds verscheidene maanden vóór de uitbarsting, die wij gaan verhalen, hadden zich eenige ligte aardbevingen doen gevoelen. Echter

werden deze eerst tegen de helft van December iets menigvuldiger. Volgens BRACCINI begonnen de bewoners van Torre del Greco, Regina, Massa, San Sebastiano enz., van den 10den December af, een onderaardsch, tamelijk sterk gedruisch te hooren, dat gedurende den nacht hunnen slaap stoorde. Men schreef dit schrikwekkend gedruisch aan allerlei oorzaken toe. Volgens eene oude overlevering ontsprong vroeger uit den Vesuvius eene rivier (de rivier Dragone) en was deze plotseling opgehouden te vloeijen door eene instorting des bergs. Velen geloofden, dat het opgesloten water van dien stroom eenen uitweg zocht. Eenige ligtgeloovigen, die zich de verhalen van PETRO DAMIANO herinnerden, meenden, dat de Vesuvius een der poorten van de hel was, waardoor de zielen der verharde zondaars gingen en waar de duivels hun hof hielden. Anderen echter, die verstandiger waren, merkten op, dat het water troebel werd en in de putten begon te ontbreken, en bragten dit in verband met eenig onderaardsch verschijnsel, dat zij niet begrepen.

Een bewoner van Ottajano, die den kegel veertien dagen vroeger beklommen had, had den bodem des kraters merkkelijk hooger gevonden. Toen dit bekend geworden was, wilden eenige bewoners van Torre del Greco zich van de waarheid daarvan overtuigen en zij beklommen den Vesuvius, vijf dagen voordat de uitbarsting begon. Zij zagen inderdaad met stomme verbazing den bodem des kraters opgeheven tot bijna op de hoogte van zijne randen, en de plantengroei daarin scheen verwoesten hier en daar vervangen door slijkachtige en aardharsachtige stoffen, die eenen zwavelreuk verspreidden.

Nog andere noodlottige teekens werden waargenomen, zonder echter wel begrepen te worden. Men hoorde dikwijls het droevige gehuil der honden en het loeijen der runderen. Van tijd tot tijd zag men dezen dan hier dan daarheen vlugten als voor een onbekend gevaar; men vernam ook allerlei ongewoon geschreeuw van sommige vogels.

In weerwil dezer zoo schrikkelijk welsprekende waarschuwingen, hadden de bevolkingen, die nimmer eene uitbarsting des bergs gezien, ja er zelfs niet van gehoord hadden, geen denkbeeld van de nabijheid en de grootte van het gevaar, waardoor zij bedreigd werden. Deze gerustheid moest voor hen noodlottig worden.

Overigens werden zij in die gerustheid nog versterkt door het buitengewoon fraaije weder. Gedurende de dagen, die aan de uitbarsting voorafgingen, was de hemel helder en onbewolkt, de temperatuur zacht.

Toen, echter in den nacht van den 15den op den 16den December,

van 10 uur af, de aardbevingen al sneller en sneller op elkander volgden, begon men zich ernstig ongerust te maken. Men telde er op sommige plaatsen tot achttien, op andere tot vijftig, die tevens in hevigheid toenamen. Het was het voorspel van het verschrikkelijk treurspel.

De noodlottige dag was aangebroken. Het was Dingsdag den 16den December 1631.

Nog was de bevolking van Napels in den slaap gedompeld; de zon vertoonde zich pas aan den gezigtseinder. De landbewoners, die naar de hoofdstad gingen, zagen plotselijk een digten rook uit den Vesuvius komen en in de lucht opstijgen. Weldra verspreidde zich de mare van dit buitengewoon en ongehoord verschijnsel door de stad, en, terwijl de een het aan den ander mededeelde, zag men de bevolking zich in menigte naar de platte daken der huizen, naar de kaaijen en pleinen spoeden, van waar men den berg zien kon.

Het schouwspel, dat zich aan hunne blikken aanbood, was wel geschikt de algemeene nieuwsgierigheid te wekken. De zon was even opgegaan, en tegen den door hare stralen verlichten hemel zag men eene geweldige kolom van digten rook, eerst wit, dan zwart, loodblauw, duister rood in het midden, plegtstatig tot eene verbazende hoogte stijgen, ver boven de streek der wolken. Op die hoogte gekomen, hield de rook stil, en men zag hem zich van boven uitbreiden en allengs de gedaante van een dennenboom aannemen, eene eigendommelijkheid, welke bij alle groote uitbarstingen is waargenomen, zoo als bij die van het jaar 79, volgens het verhaal van PLINIUS. Volgens de metingen, die gedaan werden aan dezen reusachtigen den, zoude men, zoo berigt BRACCINI, hem tot uit Rome hebben kunnen zien.

Maar daar deze rookwolk gestadig grooter werd, doordat er onophoudelijk nieuwe rook en damp uit den vulkaan opstegen; zoo breidde zich ook de kruin des booms voortdurend al verder en verder uit, en daaruit ontstonden allerlei zonderlinge gedaanten, waaronder de door vrees verbijsterde verbeelding des volks onmetelijk hooge torens, monsterachtige olifanten en andere gedrochten meende te onderscheiden. Hetgeen echter de harten met schrik sloeg, waren de groote bliksemstralen en lange vuurtongen, die uit de wolk begonnen te schieten, vergezeld van ontploffingen en gerommel als van den donder. Deze groote vlammen, zegt GIULIANI, schoten slangsgewijs met zulk eene hevigheid uit, dat zij niet alleen met den hemel strijd schenen te voeren, maar ook de aarde als bliksemschichten te treffen en te ver-

woesten. Te gelijker tijd wierp de berg met groot geraas verbazend groote gloeiende steenen uit, die op groote afstanden weder nedervielen, tevens met eene aanmerkelijke hoeveelheid zand en asch; de onheilspellende wolk breidde zich zoo over eene onmetelijke ruimte uit, land en zee bedekkende en het daglicht verduisterende. Toen hoorde men te midden der duisternis van alle zijden kreten van angst oprijzen, vermengd met gebeden en klaagtoon. Het volk zag eindelijk in, dat eene vreeselijke gebeurtenis op handen was.

Terwijl dit te Napels voorviel, namen de talrijke verschrikte landbouwers, die in den omtrek des bergs woonden, de vlugt, maar werden toch nog onderweg door de nedervallende steenen getroffen. Ook de kleinere plaatsen langs de kust, die nader aan den Vesuvius gelegen waren dan de hoofdstad, waren aan den levendigsten schrik ten prooi. De kardinaal-aartsbisschop BUONCOMPAGNO, geestelijk opperhoofd van Napels, was te Torre del Greco tot herstel zijner gezondheid. Op het zien van het gevaar en de wanorde, die in de stad begon te heerschen, begaf hij zich dadelijk naar den oever, waar hij slechts eene ellendige schuit met twee roeijers kon vinden, die hem naar Napels bragten. Zoodra hij aangekomen was, was de eerste zorg van den prelaat bevel te geven, dat, om den toorn Gods te bedaren, in alle kerken het allerheiligste zoude worden ten toon gesteld en tevens dat eene algemeene processie zoude worden gehouden, waartoe alle godsdienstigen werden zamengeroepen.

Tegen elf uur namen de dampen en de rook vermengd met vlammen, die uit den Vesuvius kwamen, in zulk eene mate toe, dat men giste, dat er zich verscheidene kraters geopend hadden, hetgeen inderdaad het geval was. Reeds 's morgens vroeg, nog even voor zonsopgang, hadden de bewoners van de omstreken des vulkaans verscheidene ontploffingen als van kanonschoten gehoord. Zij werden voortgebragt door talrijke scheuren of monden, die zich achtereenvolgens openden aan het westelijk gedeelte, nabij den voet des kegels, waar deze aan de *atrio* grensde. Deze nieuwe kraters waren aanvankelijk van geringen omvang, maar werden allengs wijder en gingen daarbij voort uit de vreeselijke diepte brandende asch en gloeiende steenen tot op groote hoogte te werpen. De dampen, die de lucht verduisterden en den Vesuvius voor het gezigt verborgen, veroorloofden niet met duidelijkheid te erkennen wat aan den ouden krater geschiedde; maar men kan niet twijfelen, of de uitbarsting heeft van den aanvang af uit al de monden te gelijk plaats gehad.

Reeds was de vulkanische wolk boven de provincie Basilicate geko-

men, waar de aschregen de bewoners beangstigde, die niet wisten, aan welke oorzaak dit wonderbaar verschijnsel moest worden toegeschreven. Ten drie ure des namiddags van denzelfden dag was hij boven Tarente, om nog verder te gaan, zoo als wij zien zullen. Maar wij willen niet vooruitloopen en keeren terug tot de dorpen en kleine steden, die zoozeer door de woede van den Vesuvius bedreigd werden.

Te Torre Annunziata, aan een even onmiddellijk gevaar blootgesteld als Torre del Greco, maakte zich de schrik zoodanig van de gemoederen meester, dat ieder er slechts aan dacht zijn leven door eene snelle vlugt te redden. De prins en prinses DE BOTERA waren onder de eersten, die de vlugt namen, half gekleed, zoo zeker scheen de dood voor hen, die zich niet dadelijk aan het gevaar onttrokken. Het voorbeeld van den prins deed de geheele bevolking besluiten de stad te verlaten. Het was een beklagelijk schouwspel, die geheele wanhopige menigte zich naar Castellamare te zien begeven, eenigen nog een gedeelte van hun huisraad op karren medeslepende; anderen schier bezwijkende onder den last, dien zij droegen, maar de meesten hun huis en al hunne goederen achterlatende, zonder zich zelfs in den angst van het oogenblik af te vragen waar zij een onderkomen en brood zouden vinden.

Men zag wanhopige moeders beladen met twee of drie kinderen van vermoeidheid bezwijken, zonen, die hunne verlamde vaders droegen, zieken, die op draagbaren vervoerd werden; met een woord het was eene onmetelijke ellende, maar deze snelle vlugt redde gelukkiglijk allen.

Anders was het te Torre del Greco. Het ongeluk wilde, dat er door den gouverneur, die zich, zooals weldra blijken zal, slecht van zijnen plicht kweet, geenerlei bevelen werden gegeven. Na het vertrek van den kardinaal BRONCOMPAGNO gaf zich de bevolking aan eenen geheel verlamgenden schrik over. Een gedeelte der bevolking, in het vooruitzicht van eenen zekeren dood, vervulde de kerken om te bidden en te biechten. Anderen zochten, alvorens hunne woning te verlaten, hunne kostbaarste have te redden; maar het grootste aantal, verschrikt door het gezigt van de toenemende vlammen, den val van gloeiende steenen en door een overal zich verbreidenden zwavelreuk, stortten zich in menigte op den weg naar Napels, dewijl zij, zooals zij zeiden, liever stierven in eene stad, waar zoovele heilige relieken waren. Zij liepen als verdwaasden, de bleekheid op het gelaat en aan hen, die eene vraag tot hen rigtten, antwoordden zij slechts met afgebroken woorden: dood! vuur! toorn Gods! laatste oordeel! Zij, die naar de zee vloden,

waren niet minder ontsteld, want de wateren zelve schenen door eene onderaardsche kracht geschud te worden, die gestadig in hevigheid toenam.

Middelkerwyl nam de onderkoning, de graaf DE MONTEREY, te Napels de dringendste maatregelen om in de veiligheid der stad te voorzien. Hij zond naar den Vesuvius eene commissie, zamengesteld uit leden van den gezondheidsraad, om de uitbarsting van nabij gade te slaan en te beoordeelen, of de rook ook eenige besmettelijke ziekte in de stad kon brengen. Deze commissie, waartoe verscheidene geneesheeren behoorden, begaf zich dadelijk op weg naar den berg.

De door den kardinaal-aartsbisschop bevolen processie kwam bijeen. De kardinaal zelf kon er niet bij tegenwoordig zijn, daar hij de koorts had, maar de onderkoning en zijn geheele raad, de gerechtshoven, de afgevaardigden der stad en de priesterschap vingen den optogt aan, gevolgd door eene tallooze menigte. Het was één uur; de processie nam haren weg naar de kerk van onze lieve vrouw del Carmine, de voornaamste van Napels naar de zijde van den berg, en zij kwam daar tegen twee uur aan. Toen was het, dat slingerende aardbevingen begonnen, die niet ophielden voor zes uur des avonds. De grond bewoog zich als of men bij een golvende zee op een schip had gestaan. Te gelijker tijd begon men een vreemd geluid, dat van vrees deed verstijven, in de ruimte te hooren. Het was een soort van akelig geraas of gedruisch, als van honderd gloeiende ovens, of, zooals de geschiedschrijvers van dien tijd het ook noemen, als van een ruitergevecht in de lucht. Behalve dit geluid, dat niet ophield gedurende den geheelen dag gehoord te worden, lieten zich van tijd tot tijd ontploffingen hooren als van verre kanonschoten, waarmede zij zooveel overeenkomst hadden, dat de bevelhebbers van fort en aan de zeekust, die op eenigen afstand gelegen waren, niet wetende wat er gebeurde en in zee niets duidelijk kunnende onderscheiden, geloofden, dat er een zeegevecht voorviel en zich tot tegenweer gereed maakten.

Wij hebben de gezondheidscommissie op weg naar den Vesuvius gelaten. De weg van Portici was opgevuld met vlugtelingen, die zich naar Napels begaven; slechts met moeite konden zich de commissarissen eenen doortogt banen; echter kwamen zij tot bij Resina, waar zij DON ANTONIO DI LUNA, den gouverneur van Torre del Greco, ontmoetten, die uit deze stad vertrokken was, twaalf geketende gevangenen met zich voerende en gaande naar de hoofdstad. Achter hem volgde eene groote menigte van lieden uit die streken, welke den dood ontvlugten, welks stempel zij reeds op hun gelaat droegen; allen vervolgden zoo snel

mogelijk hunnen weg naar Napels. De commissarissen vernamen van hen, dat de gloeiende steenen, die de berg braakte, reeds verscheidene menschen en beesten gedood hadden. In weerwil dezer waarschuwing zetten zij toch moedig hunnen togt naar den Vesuvius voort, langs de groote straat van Resina, die naar de kerk van onze lieve vrouw van Pugliano voert. Eene sombere stilte heerschte rondom hen en men zoude gezegd hebben, dat alle bewoners dood waren. In de kerk vonden zij zes vrouwen, meer dood dan levend, geknield liggende rondom het groote altaar, en een man, die geheel verdoofd scheen door den schrik. Behalve die zeven personen was het dorp geheel verlaten, allen waren gevlugt. Terwijl de commissarissen, na de kerk verlaten te hebben, nog besluiteloos waren, of zij den vulkaan nog meer naderen zouden, hoorden zij klaagtoonen: het was een ongelukkige, die doodelijk door een gevallen steen gekwetst was en dien twee mannen in haast op een tafel wegvoerden.

De grond was in zoo gestadige schudding, de Vesuvius bood een zoo schrikwekkend schouwspel aan, de asch en gloeiende steenen begonnen zoo dicht rondom hen te vallen, dat de commissarissen oordeelden, dat zij door den berg nog meer te naderen slechts eenen zekeren dood te gemoet gingen. Het was reeds vier uur des avonds; zij sloegen den weg in naar Torre del Greco, maar weldra ontmoetten zij eenige personen, die uit deze stad vlugttten en hen afrieden verder te gaan, daar zij gevaar liepen van om te komen. De dalende avond maakte de duisternis volledig; de commissie ging dus weder terug tot aan den grooten weg van Napels naar Portici. Daar vonden zij tot hunne verbazing eene groote menigte van lieden, die van wanhoop niet meer wisten wat te doen; de brug der Magdalena bij Napels werd namelijk door soldaten bewaakt, die al de vlugtelingen tegen hielden, onder voorwendsel, dat zij niet voorzien waren van een certificaat van gezondheid. Deze maatregel was, naar het schijnt, genomen uit vrees voor de pest, die toen te Venetie en in Lombardije heerschte.

Tot overmaat van ramp en op het oogenblik, dat de nacht hare duistere schaduwen kwam voegen bij de verschrikkingen der uitbarsting, begon een plasregen te vallen, die een ware overstroming deed ontstaan in de bergkloof van Pietra Bianca, die dwars over den weg liep, zoodat deze tijdelijk was afgebroken. Al de ongelukkigen, die bij de brug der Magdalena gebleven of daarheen terug gekeerd waren, zagen zich dus van de hoofdstad afgesneden; deze omstandigheid was

oorzaak, dat velen weder den weg naar Torre del Greco insloegen, een noodlottig besluit, dat zij met hun leven moesten boeten.

De onderkoning was bij de processie toen het gebeurde ter zijner kennis kwam. Hij gaf dadelijk bevel aan DON ENRIQUEZ, markies DE CAMPI, zich dadelijk naar de brug der Magdalena te begeven en daar een staat van zaken te doen ophouden, die een gevolg was van vrees of van overdreven en onmenschelijken ijver. Eene ontelbare menigte van personen werd zoo in de stad ontvangen, en dit duurde den geheelen nacht door. Dien dag en den volgenden klom het getal der vlugtelingen, die te Napels veiligheid zochten, tot 40,000.

Het was vijf uur des avonds toen de processie een einde nam, en op dat oogenblik namen de vulkanische verschijnselen in zulk eene mate toe, dat ieder voor zijn leven beefde. Men zag de muren bewegen en splijten; deuren en vensters openden en sloten zich; van tijd tot tijd bewoog zich de grond alsof hij alles ging verzwelgen, hetgeen een groot aantal huizen deed instorten. De aschregen, die tot daartoe door de rigting des winds verwijderd was gebleven, begon nu ook op de stad te vallen, met een reuk van zwavel, en men zag vuurbollen in de lucht uiteen barsten. Deze vreeselijke verschijnsels duurden drie uren lang met zulk een hevigheid, dat het volk meende tot eenen onvermijdelijken dood gedoemd te zijn, en dat de dag van het Godsoordeel gekomen was. Men vernam niets dan schreien en weeklagen.

Omstreeks zes uur des avonds hield het geklapper van deuren en vensters op, maar de aardbevingen gingen nog voort met korte tusschenpoozen. Blevén deze eenigen tijd uit, dan voedde men weer hoop, die dan weder verdween, wanneer nieuwe schuddingen volgden.

De kerken, welke de kardinaal bevolen had open te houden, waren opgevuld met menschen, die zeiden liever op eene heilige plaats te willen sterven, en er was tusschen hen een strijd om het eerste te biechten. In weerwil van het groot getal van priesters in de stad, konden de biechtvaders toch op verre na het werk niet af. De kardinaal-aartsbisshop meende verplicht te zijn, uit hoofde van den drang der omstandigheden, vele andere lieden, die om hunne bekwaamheid en vroomheid bekend stonden, te magtigen de biecht afnemen. Men biechtte niet alleen in de kerken, maar ook op de marktplaats en elders, en vele personen, die meenden geen tijd tot wachten te hebben, beleden met luider stem hunne zonden. Het was de ijlhoofdigheid der vrees.

De leden der gezondheidscommissie kwamen te Napels eerst te acht

uur terug, in eene volslagen duisternis, en zij begaven zich dadelijk naar den onderkoning om verslag van hunne bevinding te geven. Zij konden zich niet verstaan omtrent de al of niet schadelijkheid van den vulkanischen rook, maar waren eenstemmig ten aanzien van de gevaren, die de geweldige uitbarsting aanbood.

De graaf DE MONTEREY zond toen, in weerwil der duisternis, drie Spaansche officieren, den eenen naar Pouzzola, den anderen naar Capua en den derden naar den Vesuvius, met last hem verslag te geven van hetgeen zij zien zouden; daarop deed hij den gouverneur van Torre del Greco, wiens aankomst hij vernomen had, aanzeggen, dat hij zoodra mogelijk weder naar de plaats waar hij het bevel voerde, die hij nooit in een zoo groot gevaar had behooren te verlaten, moest terugkeeren en zich voortaan niet daarvan mogt verwijderen dan in de meest dringende omstandigheden.

Ondertusschen ging de aschregen voort met op de stad te vallen, en de aardbevingen volgden elkander dikwijls op met tusschenpoozen van slechts eenige minuten: men telde er tot honderd in dezen angstigen nacht, zonder slaap noch rust. Men durfde niet in de huizen blijven uit vrees van onder hun puin begraven te worden. Een groot gedeelte der bevolking vulde de pleinen en de kaaijen, in weerwil dat de nedervallende asch hen verblindde, de grond met modder bedekt was, de nacht somber en koud was en slechts op schrikkelijke wijze verlicht werd door het roode vuur van den Vesuvius. Men zocht een toevlugt in de rijtuigen, die door de schuddingen des bodems van zelf voor- en achteruit gingen; men sloeg in der haast op de minst blootgestelde plekken tenten en andere schuilplaatsen op om zich tegen den asch en de koude te beschutten. Deze nacht was de vreeselijkste, waarvan de stad Napels de pijnlijke herinnering heeft bewaard.

Ten één ure des nachts verdubbelde het geraas, dat de vulkaan maakte, zoo zeer, dat het scheen alsof de geheele berg in de lucht zoude vliegen. Eenige personen bespeurden kort daarna, dat uit den krater eene vloeibare stof begon te stroomen, in de rigting van het *atrio del Cavallo*, gelegen tussehen den kegel en de Somma; het was echter niet voor des morgens, zooals wij weldra zien zullen, dat de wateren hunne verwoesting begonnen aan te rigten.

De dag van Woensdag, den 17den December, brak eindelijk aan, indien men dag mag noemen eenen iets minder duisteren nacht. De woede van den Vesuvius, wel verre van tot bedaren te komen, scheen slechts toetenemen. In der daad naderde zij haar toppunt. Steeds

bleef een fijne en verstikkende asch vallen. Omstreeks zeven uur werd de grond door eene allerhevigste schudding bewogen en tevens verdubbelde het aantal gloeiende steenen, die voornamelijk in de vlakte van Nola nedervielen. Met dit nedervallen van asch en steenen gingen schrikwekkende elektrische verschijnselen gepaard, bliksemstralen, vuurbollen, donderslagen. Naar die zijde van den berg kon men, ofschoon de dag aangebroken was, den weg niet vinden dan bij toortslicht.

Maar al die verschijnsels waren nog slechts het voorspel der groote rampen, die weldra het land verwoestten, en voor welke de verbeelding verschrikt terugdeinst en die de pen onmagtig is te verhalen.

Tegen negen uur des morgens stortte zich eene verbazende massa waters uit den Vesuvius, in drie groote stroomen; de eerste daarvan rigtte zich op Ottajana en liep door het paleis van den prins van dien naam; naar San Elmo, Saviana en de omliggende landstreek; de tweede naar het dorp Somma, terwijl de derde, gaande door de Fossa della Vetrana, de gemeenten Massa, Trocchia, Pallena en een gedeelte van San Sebastiano vernielden. Deze waterstroomen, die men somtijds slijk-lava's heeft genoemd, sleepten in hunne woedende vaart en op groote afstanden de opgehoopte asch, groote aan den bodem ontrukte boomen, stukken van huizen en huisraad en zelfs zeer zware steenen mede. De beide eerste stroomen veranderden in weinige oogenblikken de geheele vlakte van Nola in een uitgestrekt meer, waarin vele menschen verdronken, die geen tijd tot vlugten hadden. Op sommige plaatsen, zooals te Mari-gliano, Cicciano, Cisterna enz., verhief zich het water tot 2 en 3 ellen.

Ook het nabij de zee gelegen gedeelte bleef niet gespaard. Weldra stortten zich andere stroomen op San Giorgio a Cremona, op Portici, Resina enz. en voerden de ontelbare brokstukken van het door hen op hunnen weg vernielde naar de zee. De kracht dezer stroomen was zoo groot, dat, volgens BRACCINI, niet alleen een groot getal van huizen daardoor werden vernield, maar dat men er zag, die in hun geheel van hunne fondamenteu werden opgeligt en tot op eenigen afstand medegesleept. Eene pachthoeve, met al zijne bewoners en de daarin aanwezige beesten, werd in de zee geworpen; in deze vormden zich schiereilanden van bijna duizend ellen lengte, die alleen bestonden uit de medegevoerde bestanddeelen van den bodem en van wat daarop gestaan had.

In de rigting van Trocchia werd het verwoestende water te N. D. del Arco gestuit door een kleinen heuvel, waarop een klooster met eenige pachthoeven stond. De kerk diende tot toevlugtsoord voor eene

menigte bewoners, vooral in den nacht van den 17den op den 18den. Zij werd herhaaldelijk door den bliksem getroffen, die echter niemand kwetste, maar alleen tijdelijk het dak in brand stak.

De zee zelve moest niet vreemd blijven aan dit oproer der natuur. Tot driewerf toe, te beginnen te negen uur des morgens, liep zij van het strand af, van Napels tot aan Castellamare, tot op een duizendtal ellen van den oever, om dan weder met hevigheid terug te keeren en een gedeelte der kust te overstroomen. Schepen werden zoo op strand gezet en vervolgens tegen het havenhoofd aangeworpen. Hierbij werd het water zoo heet, dat vele visschen stierven. Dergelijke verschijnselen werden ook waargenomen te Sorrente, Ischia en Nisida.

Het was over tien uur, en de aschregen had eindelijk te Napels opgehouden, toen een nieuw en verschrikkelijk schouwspel de bevolking in naamloozen angst stortte. Eene ware vuurzee, alles in brand stekende wat zij op haren weg ontmoette, vertoonde zich op den rand der vlakke, van Fosso Grande, bij San Salvador, tot boven Bosco tre Case, alleen eene wijde afbreking aanbiedende voorbij Fosso Bianco. De geheele berg, schrijft CARAFA, scheen in gesmolten toestand overtegaan. „*Totus mons quasi liquesceret.*” De beurt was thans aan de lava gekomen het werk der verwoesting te voltooijen.

Deze lavamassa, zoo groot dat de geschiedenis van den Vesuvius er geen tweede voorbeeld van kent, daalde met snelheid op het land neder in talrijke stroomen, waarvan sommige eene breedte van meer dan duizend ellen hadden. De hoeveelheid lava gedurende deze uitbarsting uit den krater gevloeid is zoo groot geweest als die van alle andere uitbarstingen te zamen genomen. Men kan de oppervlakte, die zij thans nog bedekt, op 14.577.092 vierkante ellen en de geheele hoeveelheid uitgeworpen lava op 72.885.460 kubieke ellen schatten. En dit gebeurde binnen den tijd van slechts twee uren! Het zoude moeilijk zijn uit de geschiedenis van eenigen vulkaan een tweede voorbeeld aan te halen, dat daaraan kan worden ter zijde gesteld.

Toen de lava begon te vloeijen, veranderde de wind, en de regen daalde als een stortvloed neder, zoodat te Napels de straten in ware rivieren waren veranderd. Deze regen, die vergezeld ging van storm en onweer, voerde eene menigte aard- en zandachtige deeltjes mede, die al wat zij aanraakte verontreinigden. Het scheen alsof alle elementen ontketend waren om hunne woede over de ongelukkige landstreek uit te storten.

Het was moeilijk te onderkennen van waar de lava uitstroomde, uit

hoofde van den rook, die den berg aan het gezigt onttrok, maar men kon niet twijfelen, of zij werd door de beide kraters tegelijk uitgebraakt. Men kon twee hoofdstroomen onderscheiden, die zich in verscheidene kleinere stroomen verdeelden. De eene hoofdstroom daalde neder op het land ingenomen door San Giorgio a Cremona, Portici, Resina, tot aan Torre del Greco. De andere verbreidde zich over de ruimte gelegen tusschen Camaldoli en Torre Annunziata. De snelheid dezer stroomen was nagenoeg die van een uur gaans in het uur, eene voorwaar zeer aanmerkelijke snelheid, vergeleken met die bij de meeste andere uitbarstingen. Men zag hen ten deele van Napels, als hooge en breede rivieren, die naar de zee vloeiden, alles verwoestende en verbrandende, wat zij ontmoetten, gewassen, woningen, menschen en beesten.

Wij hebben te Napels den gouverneur van Torre del Greco, don ANTONIO DI LUNA, gelaten. Inziende dat hij zich aan pligtverzuim had schuldig gemaakt, steeg hij 's morgens vroeg te paard en reed in galop naar Torre. De stad was in eene onbeschrijfelijke wanorde. Wat van de bevolking nog overig was, maakte zich gereed te vlugten; doch deze ongelukkigen wisten niet, of zij den weg naar Napels of dien naar Castellamare moesten inslaan. Een groot aantal zocht hunne kostbaarste have mede te voeren. Karren, lastbeesten, runderen enz. vulden de straten. Op het zien dier wanorde trachtte de gouverneur haar te doen ophouden en eenige kalmte en bedaardheid te doen ontstaan. Hij gaf bevelen, omtrent welker aard de geschiedschrijvers het echter niet eens zijn. Hetzij dat hij inderdaad, zooals sommigen willen, bevolen heeft de stad niet te verlaten, of dat zijne voorschriften slechts oorzaak zijn geweest der vertraging van het vertrek der inwoners van het ongelukkige Torre, zeker is het, dat vele kostbare uren verloren gingen.

Het was ruim elf uur, toen zich het gerucht verspreidde, dat men een breeden vuurvloed met snelheid op de stad zag aankomen. Men kon den gloed der lava zien, wegens de duisternis. Er was geen minuut te verliezen, indien het zelfs helaas! niet reeds te laat was zich in veiligheid te stellen. De gouverneur verzamelde in grooten haast een duizendtal menschen, dat echter nogmaals tijd vorderde; reeds werd de alarmkreet van brand! brand! gehoord. De trein zette zich in beweging, met een cerwaardigen pastoor aan het hoofd, terwijl de gouverneur te paard volgde met een groot getal ruiters. Zoo kwam men tot aan de stadspoort, die naar Napels leidt, toen plotseling een vreemd, onbekend geluid werd vernomen, en bijna op hetzelfde oogenblik stortte

zich een brandende lavastroom uit eene zijstraat op de menigte, die daardoor in twee troepen gescheiden werd. Al degenen, die reeds voorbij den lavastroom waren, vlugten in de kerk van Santa Maria della Grazie van de Franciskaner monniken. De gouverneur en honderdvijftig personen, die nog aan gene zijde waren, keerden op hunnen weg terug om zich te kunnen redden naar de zijde van Torre Annunziata, maar het was te laat. De groote lavamassa kwam van alle zijden op hen aanstroomen, omringde hen, en allen kwamen ellendig om.

In de verwoeste kerken, die van Santa Maria del Carmine en die della Virgine del Rosario waren ongeveer vijfhonderd menschen vereenigd, die daar liever den dood of de redding hadden willen afwachten en zich niet aan den trein hadden aangesloten. Ook deze kwamen allen om. Die, welke de vlugt hadden genomen in de kerk der Franciskaner monniken, werden daarentegen gered. SORRENTINO verhaalt, dat zij zich, tot aan hunne verlossing, voedden met de half verbrande dieren, welke de lava langs de kerk voerde. Het geheele getal der te Torre del Greco omgekomen personen wordt door GIULIANI op 2000 geschat. Hierbij echter bepaalde zich het getal der slagtoffers niet.

Terwijl deze treurige gebeurtenissen te Torre del Greco voorvielen, vloeide gloeiende lava over eene uitgestrektheid van twee uren gaans en verbrandde en overdekte een groot deel der omringende landstreek. Een breede stroom daalde af in de rigting van Portici en verdeelde zich in twee takken, waarvan de eene het van San Giorgio a Cremona nog overgeblevene geheel verwoestte, terwijl de andere, op de kerk van N.D. de Pugliano stuitende, zich om deze heen weder in twee takken splitste; een gedeelte ging naar Granatello, waar de lava tot op 400 ellen in de zee voortliep; op haren loop bedekte zij de geheele ruimte, die thans door het koninklijke park wordt ingenomen en verbrandde eenige huizen van Portici. De andere tak vernielde een groot gedeelte van Resina, zonder den grooten straatweg te bereiken. Een kleine stroom, 60 ellen breed, hield op eenigen afstand van den straatweg stil, daar waar nu de Villa Riario is. Naar het punt der kust, la Scala genoemd, rigtte zich een magtige stroom, die zich in drie takken verdeelde, waarvan twee zich in zee stortten, terwijl de derde slechts den straatweg overging, nabij Torre. Het grootste gedeelte der landen aan gene zijde van deze stad bleef behouden, en zij werden slechts door een kleinen stroom bezocht, die nabij den heuvel, waarop het klooster der Camaldoli staat, van zijnen weg afweek. Maar voorbij

dit klooster was de massa der lava's zoo geweldig groot, dat zij twee breede stroomen vormde van meer dan 1300 ellen breedte, die over de landstreek heenrolden tot 200 ellen ver in zee, op hunnen loop het grootste gedeelte van Bosco tre Case en Torre Annunziata bijna geheel vernielende.

En men geloove niet, dat deze verbazende massa van vulkanische stof zich vooral in de oppervlakte uitbreidde; de dikte dier lavastroomen was geëvenredigd aan hunne breedte, en nog tegenwoordig kan men op die punten, waar zij zijn blootgelegd, zien, dat zij 20 tot 30 voeten dik zijn. Het nageslacht heeft daarin een onuitputtelijke bron van bouw materiaal gevonden. Napels is geplaveid met de lava van 1631, en zij wordt wegens hare digtheid, waardoor zij voor polysting vatbaar is, tot het vervaardigen van allerlei voorwerpen: tafels, banken, deurposten enz., gebezigd.

De verbeelding huivert bij het herdenken der rampen, door zulke vuurstroomen te weeg gebragt, die in minder dan twee uren tijds den weg van de kraters naar de zee aflegden. De huizen verwoest; de akkers voor meer dan eene eeuw in eene onvruchtbare woestenij veranderd; de vreeselijke doodsangst der talrijke bewoners, die door het vloeijend vuur werden verrast; het geschreeuw der ontelbare beesten, die door de lava bereikt werden, dat alles moet een afgrijselijk schouwspel zijn geweest, maar dat schier alleen door de slagtoffers gezien werd. Zij, die het overleefden, hadden het tooneel der verwoesting ontvlugt, naar Napels, Castellamare enz.

Te Napels was, volgens CELANO, op het tijdstip toen de lavastroomen de kust bereikten, dat is op het midden van den dag, de duisternis zoo groot, dat het nacht scheen te zijn. Men zag van deze stad de boomen en andere voorwerpen, die de lava voor zich uit had gestuwd, in zee verbranden en meende nieuwe onderzeesche kraters te ontwaren.

De kardinaal-aartsbisschop gaf, op het zien van zooveel toenemende rampen, bevel, dat eene tweede plegtige processie ten één ure des namiddags zoude gehouden worden. Zij kon zich echter eerst ten drie ure op weg begeven, uit hoofde van den plasregen, die sedert tien uur des morgens aanhield. De kardinaal, gedoscht in zijn bisschoppelijk gewaad, besloot haar in persoon bij te wonen, in weerwil zijner ongesteldheid en de ruwheid van het weder. Behalve de leden des bestuurs en der regtbanken maakte een groot deel van den adel en de godsdienstige congregaties deel uit van den trein, die zich eerst naar de hoofdkerk begaf, waar men het bloed van den heiligen Januarius haalde

en dit plegtig tot aan de kerk van S. M. van Constantinopel droeg. Toen men bij de poort van Capua was gekomen, bemerkte men eene aschwolk, die den Vesuvius verborg en langzaam naar Napels trok. De kardinaal zegende driemaal den vulkaan met het bloed van den heiligen Jarnuarius, en — zoo verhalen verscheidene geschiedschrijvers van dien tijd — men zag de wolk zich naar de zeezijde begeven.

Gedurende dien dag van den 17den December, werden, zooals later bleek, onmetelijke landstrecken bedekt en de bewoners verschrikt door den asch, welken de Vesuvius voortdurend uitbraakte. De wolk ging over de Adriatische zee naar Dalmatie en verder oostwaarts. Er viel asch te Cattaro, in de steden Gradichi en Aerio, waar hij eene laag van vier vingers dikte vormde; in het eiland Negrepont, in de golven van Zeituno en van Valo, en in de zee, tot op 100 uren van laatstgenoemde, te Constantinopel eindelijk, waar de schrik groot was bij het zien van dit wonderbaar verschijnsel.

Donderdags den 18den, van het aanbreken des dags af, viel er een modderige regen; de geheele dampkring was gevuld met aschdeeltjes. De Vesuvius ging nog steeds voort met vlammen, rook, asch en gloeiende steenen uit te werpen. De rook moet tot zeer groote hoogte zijn gestegen, want BRACCINI schat deze op het fabelachtig cijfer van 35 Italiaansche mijlen. Men moet hierbij den toenmaligen stand der wetenschap in het oog houden.

Gedurende dien dag werden drie aardbevingen gevoeld, die zich tot op groote afstanden uitstrekten, en de berg deed vreemde geluiden, een soort van brullen, hooren. Te midden van een gestadigen sluijer van rook, asch en regen, meende men toch te zien, dat eene vloeistof van den top des vulkaans afstroomde.

Te Napels ging men, gedurende den 18den en de volgende dagen, voort met openbare gebeden en het houden van processies. De kerken waren tot stampens toe vol met ongelukkigen, die er eene schuilplaats hadden gezocht tegen de koude en den regen, of die op eene heilige plaats wilden sterven; maar de menigte was zoo dicht opeen gedrongen, dat diegenen, welke in het binnenste gedeelte waren, met geen mogelijkheid naar buiten konden komen. Wat het onreine gevolg daarvan was, laat zich denken. Weldra waren de kerken zoo verpest, dat er de mis niet meer kon worden gevierd.

Middelertwijl bevonden zich langs de zeekust duizenden ongelukkigen, die aan den dood ontsnapt waren, maar die van alle middelen tot

onderhoud beroofd waren. Hunne huizen en akkers waren verwoest, en, in hunne wanhoop, zonder brood en zonder werk, betreurden zij het bijna van in het leven te zijn gebleven. De onderkoning begreep de grootte van zooveel ongeluk en zond des morgens van Vrijdag den 19den twee galeijen en een groot aantal schuiten om al degenen, die hulpeloos waren, op te nemen en naar Napels te brengen. De markies DE CAMPI en DON FRANCESCO SALZADO werden met deze zending belast. Zij lieten te Torre del Greco eene galei en de schuiten en met de andere galei begaven zij zich naar Torre Annunziata. In deze bijna geheel verwoeste plaats vonden zij slechts drie mannen, twee kapucijner monniken en een bediende van den prins DE BOTERA, die bezig was de kostbaarste goederen van zijnen meester te bergen. De beide kapucijners werden aan boord der galei ontvangen en men keerde weder terug naar Torre del Greco. Daar bood zich een hoogst treurig schouwspel aan. Men was bezig, te midden van zuchten en jammerklagen, eene menigte van ongelukkigen, waarvan de een zijne voeten, de ander zijne handen enz. verbrand had, in de schuiten te brengen. Velen, wier ligchaam met brandwonden overdekt was, waren stervende. Van de overigen, die zelve ongekwetst waren, treurde deze om een vader of moeder, gene om een zoon of eene dochter. Tweeduizend slagtoffers waren onder de lava, de asch of de instortende huizen en kerken begraven.

Gedurende dien dag verzamelde men langs de kust vierduizend van deze ongelukkigen, die alles verloren hadden en bragt hen naar Napels.

Terwijl de markies DE CAMPI en DON SALZADO aldus de zeekust bezochten, vertrokken de afgevaardigde des volks DE ANGELIS en verscheidene leden van den gezondheidsraad te land om de lijken te gaan begraven, wier ontbinding de lucht dreigde te verpesten en om de wegen weder begaanbaar te maken. Zij werden vergezeld door honderdvijftig sapeurs en zeshonderd mannen van het leerlooijersgild, die bekend waren wegens hunne ligchaamskracht en moed in het gevaar.

Bij de kerk S. M. del Soccorso begon de opstopping, teweeggebragt door slijkstroomen. Men werkte met zooveel ijver, deels met de spa deels met het houweel, dat de rijtuigen nog voor den nacht tot aan Resina konden komen. De lava van Granatello was van binnen nog gloeiend, doch de korst was bekoeld. Men eeffende de ongelijkheden zooveel mogelijk met opgeworpen aarde, ten einde hellingen te verkrijgen, waartegen de wagens op konden gaan.

Terwijl deze werken werden uitgevoerd, begroeven anderen vijftien lijken, die in de kerk S. M. del Soccorso waren gevonden en een honderdtal andere, die men aantrof in de huizen, welke meer of minder door het water verwoest waren. Ook begroef men, na hen met kalk bedekt te hebben, de lijken van talrijke dieren, waaronder GIULIANI herten, wilde zwijnen en wolven noemt.

Op dien dag van den 19den scheen de Vesuvius eenigzins tot rust te komen, en, toen de dampen zijne kruin niet meer verborgen, zag men met verwondering, dat de groote kegel aanmerkelijk in hoogte was verminderd, terwijl terzelfder tijd de bovenste krater eene geweldige uitgebreidheid had verkregen.

Den volgenden dag, den 20sten December, keerden de leden van den gezondheidsraad en de mannen van het leerlooijergild weder tot hun moeilijk werk terug. Zij verdeelden zich in twee troepen, waarvan de eene zich begaf in de rigting van Torre del Greco, terwijl de andere naar S. M. del Arco ging, gelegen voorbij de dorpen S. Sebastiano en Massa.

De eersten moesten, voorbij Resina, den overtogt over vier lava-stroomen herstellen, die dwars over den grooten weg waren geloopt, en op dit korte eind weegs van niet meer dan een half uur werden door hen meer dan honderd lijken gevonden en begraven. Te Torre del Greco hadden zij slechts weinige dooden te begraven, want bijna alle lagen onder de lava, de asch of de bouwvallen der huizen, waar men voorzigtig oordeelde hen te laten. Zij echter, die niet geheel bedolven waren, boezemden diep medelijden en droefheid in. Sommigen staken met de beenen vast in de lava, terwijl het ligchaam stuipachtig achterwaarts gekromd was. Anderen waren bijna geheel in de vulkanische stof gedompeld; men zag lichamen, die verwrongen en gezigten, die zamengekrompen waren van pijn. Er waren er onder, die elkander nog na den dood eng omhelsd hielden, en die men ook zoo begroef. Maar afgrijpselijk was het deze half verbrande lichamen, soms slechts met van zelf loslatende lappen, uit de verharde lava los te werken.

De tweede troep arbeiders sloeg den weg in naar S. M. del Arco, welke geheel onbegaanbaar was gemaakt door de ontzettende massa's slijk, asch, steenen, boomen enz. In weerwil van den storm, die dien dag woedde, gelukt het hun door onverdroten ijver doortedringen tot aan het verwoeste dorp S. Sebastiano, en in zestien diepe kuilen een aanmerkelijk aantal schapen te begraven, die door de waterstroomen van den vorigen Woensdag verdronken waren.

Gedurende den nacht van Zaterdag op Zondag kwamen nog vijf hevige aardbevingen den schrik vernieuwen en werden daardoor nog verscheidene gebouwen beschadigd.

Op Zondag, den 21sten, nam de storm, die den vorigen dag begonnen was, nog in hevigheid toe. Maar in weerwil daarvan en van eenige ligte aardschuddingen, namen de leden der gezondheidscommissie en de brave leerlooijers hunne onafgewerkte taak weder op. Zij werkten den geheelen dag en vóór den nacht was de weg van S. Sebastiano tot aan de kerk S. M. del Arco weder voor wagens begaanbaar. Te gelijker tijd ging men voort de dooden te begraven; men begroef er vierenvestig bij het dorpje klein Portici, waarvan geen tien huizen overeind stonden; de slijkstroomen hadden al de overige en ook de kerk vernield.

Des Maandags, den 22sten, werd de arbeid voortgezet; nogmaals werden vijftien negentig slagtoffers begraven, en bovendien eene menigte van huisdieren en wilde dieren, die in den omtrek van Portici en Resina gevonden werden.

Nog steeds ging de Vesuvius voort bij tuschenpoozen vlammen, rook, asch en gloeiende steenen uittewerpen. Op Zondag den 28sten stortte een gedeelte van den rand des grooten kraters in. Toen en drie dagen later daalden wederom waterstroomen uit den berg naar beneden. Zoo begon het jaar 1632. Den 1sten Januarij scheen de woede van den vulkaan weder toetenemen. Eene zeer hevige aardbeving had op dien dag en op den volgenden plaats. Zoo gingen de vulkanische verschijnselen, dan eens tijdelijk verminderende, dan weder in hevigheid toenemende, voort tot tegen het einde van Maart. Zelfs den 12den Mei werden nog ligte aardschuddingen gevoeld.

De groote kegel, na de uitbarsting door BRACCINI en twee landmeters gemeten, was 168 ellen lager geworden. Vroeger was hij 60 ellen hooger dan de Somma; thans was hij 108 ellen lager. De omtrek van den krater, die vóór de uitbarsting nog geen 2000 ellen bedroeg, was daarna vergroot tot ruim 5000 ellen, ongeveer een uur gaans.

Zulke veranderingen hadden aan den berg zelven plaats gegrepen, maar treffender waren die, waarvan zijn geheele omtrek het tooneel was. Werpen wij ten slotte nog eenen blik op de door hem aangerigte verwoestingen.

Het schoone Campania, met zijn zachten hemel, zijne vruchtbare akkers, zijne gezonde lucht, was veranderd in eene akelige woestenij, bedekt met lava, slijk, asch en steenen. De geheele plantengroei was verdwenen, zij

was of verbrand of lag onder zand en asch bedolven. Op sommige punten lag deze 3 tot 6 ellen hoog. Eene menigte lijken van dieren lagen verspreid over deze sombere vlakte en dreigden de lucht door hunne verrotting te verpesten. Hier en daar zag men nog een weinig rook uit de nog niet gebluschte lava komen, maar dit was de eenige beweging op dit uitgestrekte veld des doods. Ten noorden van den Vesuvius overdekte eene ware zee tot op drie uren gaans ver den vroeger vruchtbaren grond.

Reeds hebben wij de verwoestingen, waarvan Torre del Greco het tooneel was, kortelijk vermeld. Het was vroeger eene bekoorlijke stad, met tweeduizend huizen, eene der rijkste van Italië. Thans waren zijne huizen en kerken vernield, zijne landerijen verwoest en zijn haven voor altijd onbruikbaar gemaakt. Ter naauwernood een derde der huizen bleef staan. Zes kerken werden geheel vernield, en van twee daarvan, waarin omstreeks vijfhonderd menschen eene schuilplaats gezocht en een eeuwigdurend graf gevonden hadden, was zelfs de plaats waar zij gestaan hadden niet meer te vinden. Het grootste getal der huizen was van hunne fondamenten gerukt of met lava en asch overdekt, zoodat men ter naauwernood het dak kon onderscheiden. Alle gebouwen en huizen, die niet geheel vernield waren, hadden toch zware schade geleden.

Te Torre Annunziata was, met uitzondering der paleizen van CAMILLE COLONNA en van den prins van Botera en veertien of vijftien huizen, de geheele stad een enkele bouwval. Ook het naburige dorp Boscore Case was geheel verwoest.

De rivier, die bij Torre Annunziata talrijke korenmolens in beweging brengt, was geheel opgevuld en zijn water verdwenen. De Sarno zelf was van zijnen weg afgebogen.

Te Resina werd de groote straat van Pugliano en het grootste gedeelte der aangrenzende wijken in den letterlijken zin onder de lava bedolven. Alleen dat gedeelte van het dorp, hetwelk langs den grooten weg naar Napels is gelegen, ontkwam aan de ramp. Granatello, beroemd wegens zijne heerlijke tuinen en oranjeboomen, bestond niet meer.

Het derde gedeelte van Portici was door de slijkstroomen verwoest. De kleine kerk van S. M. della Grazia, met het onderste gedeelte van de nieuwe kerk, die men bezig was daarnaast te bouwen, werden medegesleept. Slechts de klokketoren bleef staan.

San Giorgio a Cremona werd zoozeer verwoest door de lava- en waterstroomen, dat slechts de kerk en twee huizen staan bleven. De lava hield stil ter plaatse waar zich nu de villa Amoretti bevindt,

maar de slijkstroomen strekten hun vernielingswerk tot bij de kerk van San Aniello uit en stortten zich toen in zee tusschen de tegenwoordige haven van Portici en Pietra Bianca.

Het grootste gedeelte der huizen van de dorpen Massa, Pollena, Trocchia was door de slijkstroomen vernield of ingestort onder het gewigt van de asch en de steenen, die daarop gevallen waren. S. Sebastiano had minder geleden. Te S. Anastasio waren tweehonderd huizen onder den last van de hen bedekkende asch bezweken, en nog een grooter aantal te Somma.

Het volkrijke dorp Ottajana had vooral veel te lijden van het geweld der waterstroomen en van de door den vulkaan uitgebraakte asch en steenen. Een aantal menschen en geheele kudden vee verdronken; geheele bosschen van zware eikenboomen werden medegesleept; de gebouwen werden grootendeels omgeworpen.

Een dergelijk lot trof Palma, Cimitino, Lauro, Striano, S. Paolo, Marigliano, Cisterna, Pomigliano, Scisciano, Saviano, Brusciano, Ciciliano, Avella, Vitigliano, Torino, Montuolo, Monteforte, Tripalda, Serino, Solatra en nog andere dorpen. Volgens de geschiedschrijvers, verhief zich de asch te Ariano, op 12 uren afstands van den Vesuvius, tot 12 palmen, en steenen zouden gevallen zijn tot aan Melfi, dat meer dan 20 uren van den vulkaan verwijderd ligt!

De geweldige kracht van den vulkaan was zoo groot, dat CERASO een steen vermeldt, die door den Vesuvius tot bij Somma werd geworpen, en die 25000 kilogrammen woog. En wat de kracht der waterstroomen betreft, zoo verhaalt RECUPITO, dat een steen, die bij Nola daardoor werd medegesleept, niet door twintig ossen kon worden voortbewogen. De geneesheer DI MARTINO schat, dat alleen de boomen, die door de lava- en slijkstroomen werden medegevoerd, eene oppervlakte van 10 vierkante mijlen zouden hebben kunnen bedekken.

De hoeveelheid asch, zand en slijk, die door de stroomen naar zee werd gevoerd, was zoo aanmerkelijk langs de kust, vooral bij Portici, dat het strand zich op sommige punten een halve mijl, of ongeveer 900 ellen, verder in zee verlengd had. Volgens ALZERIO deed de lava bij Torre Annunziata een voorgebergte van gelijke lengte ontstaan.

De omtrek, binnen welken de vulkanische verschijnselen plaats grepen, was onmetelijk groot. In de provincie Basilicate en op de naburige bergen voegden zich bij de bliksemstralen en de nedervallende asch en steenen ook vuurbollen, die in de lucht uiteenbarstten onder levendige lichtontwikkeling. De ontploffingen en het gebrul van den berg

werden gehoord tot op eenen afstand van 30 uren. BRACCINI verhaalt, dat men in Calabrie vuurstralen in de lucht zag, en dat men een geluid hoorde, dat geleek naar het rollen van talrijke rijtuigen; hij voegt er bij, dat de aarde beefde en dat het daglicht plaats maakte voor eene duisternis als die van een nacht zonder maan noch sterren. Volgens denzelfden geschiedschrijver werden de uitwerkselen der uitbarsting gevoeld tot in Umbrie en Toskane.

De stad Napels leed ook bovendien door de gevolgen, welke al deze rampen na zich slepten. Uit de geheele zuid- en oostwaarts gelegen landstreek kon geen wijn, geen vruchten, geen melk, geen slagvee meer worden aangevoerd, daar de schapen in onberekenbaar groot getal omgekomen waren. Geheel deze streek, overdekt met lava en slijk en met diepe scheuren in den bodem, was voor den landbouw ongeschikt geworden. De korenmolens waren vernield, en de waterleiding Carmignano, die sedert twee jaren een gedeelte der stad van drinkwater voorzag, werd verstoep en geheel onbruikbaar.

Meer dan veertig steden of dorpen werden door de uitbarsting van 1631 verwoest, en zeer vele konden in langen tijd niet weder uit hunne puinhoopen verrijzen.

Men zal nimmer het juiste aantal der slagtoffers kennen. De schattingen der geschiedschrijvers verschillen tusschen vierhonderd en tien-duizend. Het eerste cijfer is ongerijmd, het laatste blijkbaar overdreven. Men schijnt het dichtst bij de waarheid te komen, wanneer men het getal der menschen, die door de waterstroomen, de lava's en het instorten der huizen omkwamen, op vierduizend schat. Meer dan tien-duizend huisdieren of wilde dieren verbrandden of verdronken.

De materiële verliezen zijn geschat op 20 millioenen dukaten, eene voor dien tijd zeer aanzienlijke som!

Verscheidene opschriften hebben de herinnering dezer noodlottige gebeurtenissen vereeuwigd. Men kan te Portici, op den straatweg, aan den hoek van de straat van Granatello, een groot opschrift op eene marmeren gedenkzuil zien, dien de onderkoning, DON EMMANUEL DE FONSECA, graaf van Monterey, daar deed oprigten in 1632; en jaarlijks, den 16den December, nog na meer dan twee eeuwen, viert men het plegtige feest, waarop de vloeijing van het bloed van den heiligen JANUARIUS vertoond wordt en dat ingesteld is ter nagedachtenis van het gevaar van verwoesting, waaraan de stad Napels ontkomen is.
